

AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILGAN JINOYATLARNING PSIXOLOGIK TAVSIFI VA BU BORADAGI NAZARIYALAR

Qurbonova Aziza Davlat qizi

SamDU psixologiya yo'nalishi, 3-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6725367>

ARTICLE INFO

Received: 28th May 2022

Accepted: 02nd June 2022

Online: 05th June 2022

KEY WORDS

Ayol jinoyatchi, jinoyatchi psixologiyasi, kriminalologiya, jinoiy guruhlar, atavistik, Edip kompleksi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada hozirgi kunda jamiyatning har bir bo'g'inini tashvishga solayotgan ayollar jinoyatchiligi, uning kelib chiqish sabablari, ba'zi ayollar nima uchun erkaklarnikiga qaraganda kamroq jinoyat sodir etishini tushuntirishga qaratilgan bir qator nazariyalar haqidagi ma'lumotlar bayon qilingan. Shuningdek, bu maqolada ayol jinoyatchilik xatti-harakatlarining sabablarini tushunish ayollar jinoyatchiliklarini oldini olishda katta ahamiyat berishi haqida ko'rsatilib o'tilgan.

Bugungi kunda hayotimizda "Jinoyatchi" degan nomga tez-tez duch kelyapmiz. Achinarli tomoni esa bu nom biz uchun muqaddas bo'lgan ayollarga nisbatan ham qo'llanilayotganligidir. Aslida ayollar jinoyatchiligi- bu nima?

Ayollar jinoyati- bu ayollar tomonidan sodir etilayotgan jinoyatlar majmui. Ayollar jinoyatchiligi- bu jinoyatning bir qismi bo'lib, u bir qancha sifat va miqdoriy xususiyatlar, jinoyatchilik omillarini belgilovchi bir qancha shaxsiyat xususiyatlarining o'ziga xos xususiyati bilan ajralib turadi.

Umuman olganda, ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar erkaklar jinoyatchiligidan farq qiladi. Farqlarni jinoyatning tabiati va uning oqibatlari, usuli, jinoyat quroli va jabrlanuvchini tanlash bilan birgalikda ko'rish mumkin. Ayollar tomonidan sodir etilgan jinoyatlar erkaklarnikiga qaraganda ko'proq emotsional xususiyatga ega ekanligini e'tibordan chetda qoldirib

bo'lmaydi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, dunyo miqyosida statistik jihatdan keng tarqalgan ayollar jinoyati sarasiga og'rilik, firibgarlik, fohishalik, giyohvand moddalar va odam savdosi, odam o'ldirish kabi jinoyatlar kiradi. Ko'pchilik kriminalist olimlarning fikricha, shu turdagi jinoyatlarni sodir etishlaridagi umumiy xususiyat bu subyektiv tomondan jinoyatlarni osonlik bilan amalga oshirishga moyillik hisoblanadi. Ya'ni o'g'rilik, firibgarlik kabi jinoyatlarni sodir etish uchun ortiqcha mehnat sarflanmaydi, aksincha aqliy faoliyat talab qiladi. Shuningdek, qamoqxonadagi jinoyatchi ayollarning statistik ma'lumotlariga ko'ra, ularning aksariyati giyohvandlik, o'g'irlilik va o'g'irlangan mol-mulk bilan bog'liq jinoyatlar bilan shug'ullanadi, bu ma'lum ayol jinoyatchilarning 60% ni tashkil qiladi. Ijtimoiy, biologik va psixologik nazariyalar ayollarning nima uchun jinoyat sodir etishini, shuningdek, nima uchun

erkaklarnikiga qaraganda kamroq jinoyat sodir etishlarini tushuntirish uchun ishlatilgan. Ushbu nazariyalarning soni va murakkabligi so'nggi yillarda kriminologiyada va umuman ijtimoiy fanlarda gender bo'yicha o'sib borayotgan ishlarining bir qismi sifatida sezilarli darajada kengaydi. So'nggi paytgacha jinoiy xatti-harakatlar asosan erkaklar nuqtai nazaridan muhokama qilingan va erkaklar uchun edi. Biroq, so'ngi yillarda ba'zi ayollar nima uchun erkaklarnikiga qaraganda kamroq jinoyat sodir etishini tushuntirishga qaratilgan bir qator nazariyalar ham ishlab chiqildi.

Ayol jinoyatida biologik va psixologik omillarning sababchi rolini ta'kidlaydigan nazariyotchilar, odatda, jinoyatchi ayollar erkaklarga xos biologik va psixologik yo'nalishlarni namoyon qiladi, deb taxmin qilishadi. Chezare Lombroso "Jinoyatchilar atavistik orqaga qaytishlar va jinoyat ularning yanada ibtidoiy holatiga qaytishidan kelib chiqadi" degan tushuntirishni ilgari suradi. U jinoyatchi va fohisha ayollarning bosh suyagi va suyaklarini o'rganib chiqdi va jinoyatchi va jinoyatchi bo'lmagan ayollarning hayot tarixini ko'rib chiqdi. Lombroso "Jinoiy guruhda tez-tez uchraydigan har qanday jismoniy xususiyat atavistik" deb e'lon qildi. U ayollarga "Erkaklarga qaraganda hayotning pastroq shakli" deb qaradi. Uning tajribalari (va noto'g'ri qarashlari) uni jinoyatchilar jismonan oddiy odamlardan farq qiladi va yirtqich va past hayvonlarning jismoniy xususiyatlariga ega ekanligiga ishonishga undadi. Atavistik fazilatlari oshkor qilingan jinoyatchilar umumiy falaj, demans, pellagra, alkogolizm, epilepsiya, ahmoqlik yoki isteriya kabi ruhiy holatlar tufayli jinoyat sodir etgan "Tug'ilgan jinoyatchilar" deb ataldi.

Erkaklarga qaraganda yoqimsiz muhitga yaxshiroq moslasha oladi, shuning uchun ular jinoyatga muqobil ravishda fohishalikka murojaat qilishadi. Lombroso va Ferrerero "Ayol jinoyatchi" kitobini yozdilar, unda ayolning xafa bo'lganligi "Profil" qilingan va ular orasida yolg'on, ayyorlik, g'azab va boshqalarni o'z ichiga olgan, ular erkaklar orasida ko'rinmas edi. Bu shuni ko'rsatadiki, jinoyatchi ayollar jinoyatchi bo'lmagan ayollarga qaraganda genetik jihatdan ko'proq erkak edi va biologik jihatdan g'ayritabiiy. Lombroso Gabriel Tardening ko'plab tanqidchilaridan biri, "Jinoyatning ijtimoiy kelib chiqishi o'zgaruvchan tabiatga ega ekanligini va bu ijtimoiy ta'riflarga bog'liq bo'lganligi sababli uni atavizm bilan izohlab bo'lmaydi", dedi. Bundan tashqari, Tardening so'zlariga ko'ra, Lombroso nazariyasi bir xil stigmataga ega bo'lgan ayollar orasida jinoyatchilikning past darajasini tushuntirib bermadi.

U.I.Tomas kabi boshqa nazariyotchilar Lombrosoning ayollarning pastligi va passivligi haqidagi fikrini qabul qilishdi, ammo u jinoyatchi ayollar erkaklarga ko'proq o'xshashligi haqidagi nazariyaga qo'shilmadi. O'zining "O'zgarmas qiz" kitobida ayollar jinoyatini ularga qo'yilgan an'anaviy cheklovlarda ayblaydi. Buning natijasida ayollarda tan olinish istagi paydo bo'ladi va bunga erishish uchun ko'plab ayollar noqonuniy ishlarga aralashadilar. U har bir insonning hayotda to'rtta asosiy burchi borligini, yangi tajribaga intilish, xavfsizlik, javob berish va tan olinishini muhokama qiladi. Tomas ayollar turmushga qadar fazilatni saqlab qolishadi, deb hisoblardi, lekin bu ayollar o'zlari xohlagan narsaga erishish uchun u yerda jinsiy aloqadan foydalanganlar.

Zigmund Freyd ayollar jinoyati haqidagi tushuntirishni taklif qildi. Unda ayollar Edip kompleksini to'liq hal qila olmaydilar deb hisobladi. Ular erkaklarning roziligiga katta ehtiyoj sezadilar, shuning uchun qoida tariqasida jinoyat sodir etish orqali ularni xafa qilish xavfi yo'q. Xafagarchilik qiladigan alohida ayol jinsiy holatni hasaddan aziyat chekadi va erkak bo'lishni orzu qilgan holda, jinoiy xatti-harakatlarga olib kelishi mumkin bo'lgan tajovuzkor, nomuvofiq munosabatda bo'ladi.

Freydning fikriga ko'ra, barcha odamlar jinoyatchi bo'lish potentsiali bilan tug'iladi, chunki asosiy insoniy instinktlar jamiyatga qarshi xatti-harakatlarga olib keladi. U o'g'il va qiz bolalarni tahlil qilib, irsiy farqlar tufayli ayollar erkaklarnikiga qaraganda passivroq, degan xulosaga keldi. Freyd Lombrozoning fikriga qo'shildi, chunki ayol jinoyatchiligi passivlikni rad etadi va erkaklar kabi bo'lishga juda ko'p harakat qiladi. Lombroso o'z

tushuntirishini konstitutsiyaviy ishlarga asosladi, Freyd esa irsiy xususiyatlarning mumkin bo'lgan ta'sirini, ehtimol, omil bo'lishini tan oldi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, ayollar jinoyatchiligi jamiyatga eng salbiy ta'sir ko'rsatadi, ijtimoiy hayotga ham sezilarli ta'siri bor. Chunki ayol farzand tarbiyalaydi. Ma'lumki shaxsiyatning shakllanishida oilaning ta'siri tom ma'noda hayotning birinchi kunlaridan boshlab sodir bo'ladi, u odatda o'smirlik davrida-shaxsning ijtimoiy rivojlanishi jarayonida alohida ahamiyatga ega bo'lgan davrda davom etadi. Shunday ekan, bolaning qanday shaxs bo'lib yetishishi onaga bog'liq. Shuni ta'kidlash joizki, ayollar jinoyati o'z-o'zidan yuzaga keladigan jinoyat turi emas. U bevosida oilaviy muhit hamda jamiyat aralashuvida yuzaga keladi. Shu boisdan bu jinoyat turining kriminalogik ahamiyati juda ham muhimdir

References:

1. Abdullayev Y.Sravnitelniy analiz effektivnosti regionalnoy ekonomiki.- T.:Mehnat,1987.-245 s
2. Dilafruz G'ofurova. Scientific Progress. Volume 2. Issue 6. 2021.ISSN-2181-1601. 1169-1173 pages
3. JAN THOMPSON "WHY DO WOMEN COMMIT CRIME?" AUG 20, 2012. 1-7 pages
4. Lombroso, C. (1876). L'Uomo delinquente. Milano: Hoepli.
5. Agnew, R. (1992). Foundation for a general strain theory of crime and delinquency. Criminology, 30(1), 47-88.